

LAGT TIL RÆTTIS: Uni Holm Johannesen

EITT TOLSAMT SAMFELAG

HVAT ER TAÐ?

TOLSEMI. EITT **HUGTAK**, SUM ER VORÐIÐ **BULURIN** Í GRUNDGEVINGUNUM, SAMA UM VIT KJAKAST UM **RÆTTINDINI** HJÁ SAMKYNDUM, **INNFLYTARAPOLITIKK**, **TALUFRÆLSI** OG ANNAÐ, SUM HEVUR SETT **DAGSKRÁNNNA** SEINASTU ÁRINI. MEN HVAT ER **TOLSEMI**? OG HVAT ER **MARKIÐ** FYRI TOLSEMI?

Hans Andrias Sølvará

49 ÁR
LEKTARI Í SÖGU
HÖVUNDUR
FEKK KJAKVIRÐISLØN FRÁ MIÐLAHÚSINUM Í 2008

Hvat leggur tú í hugtakið »tolsemi«?

Tolsemi er eitt hugtak, sum tað er trupult at geva eina neyva skilmarking av, tí meðan hugtakið tekur stóði í tí, at fólk eiga at virða ymisleikan, so missir hugtakið sín týðning, um tað ikki eisini verður avmarkað. Í útgangsstøði haldi eg, at fólk hava rætt til at trúgva, siga og gera alt tað, sum ikki er til skaða fyri onnur menniskju. Útgangsstøðið eigur vera, at øll menniskju eru fødd við einum grundleggjandi frælsi, sum tað bert er neyðugt at avmarka, tá ella um tað kemur í stríð við frælsið hjá øðrum. Í einum demokratiskum samfelag, har tað er/u meirilutin/ar sum ræður/ráða, kann tað eisini vera neyðugt í lógini at verja minnilutar móti meirilutum, sum standa fyri teimum ráðandi samfelagsligu virðunum, sum t.d. § 226b er eitt dømi um. Eg dugi ikki at síggja nakran trupulleika í,

at samkynd eins og hinskynd fáa loyvi til at skráseta seg í parlagi - tað viðkemur ongum øðrum og tað ger seg heldur ikki inn á frælsið hjá øðrum - men tað er truplari við samkyndum kirkjuvígslum, sum kunnu koma í stríð við sjónarmið hjá øðrum um hesi viðurskifti. Her liggur trupulleikin hinvegin ikki hjá teimum samkyndu, ið ynskja somu rættindi sum hinskynd, men trupulleikin liggur heldur í, at vit hava eina kirkju, sum øll noyðast at gjalda til. Høvdu vit ikki havt eina fólkakirkju, sum varð lutvíst fíggað gjøgnum skattin, so høvdu allar samkomur sjálvar kunna avgjørt hvussu tær skipaðu síni viðurskifti hesum viðvíkjandi og fólk høvdu so valt ta samkomu, sum samsvaraði best við teirra virði. So einfalt er tað ikki, tá vit hava eina lutvíst skattafíggaða kirkju, sum øll halda seg eiga, og sum tí við ávísu rætti verður kravd at skulu fevna um fleiri rættiliga ymisk og onkuntíð beinleiðis mótskríðandi virði.

Tað er ikki so langt síðan, at lærarar, sum t.d. hoyrdu til

brøðrasamkomuna, ikki kundu fáa fast starv í fólksaskúlanum. Her var tann ráðandi kristni síðaarvurin, sum varð vardur í löggávuni, ikki serliga tolsamur móttvegis kristnum minnilutum. Í dag er tolsemið í Føroyum vorðið størri á hesum økinum, men tað er framvegis nakað eftir á mál til, at øll átrúnaðarlig sjónarmið hava sama rætt í føroyska samfelagnum.

Staturin eigur ikki "hava" ein ávísan átrúnað, sum fram um aðrar átrúnaðir verður vardur í löggávuni, men hann skal í löggávuni verja allar borgarar, soleiðis at teir sjálvir m.a. kunnu velja sín átrúnað - ella ongan.

Hvørjir eru fyrimunirnir við einum tolsamum samfelag?

Fleiri kanningar vísa, at tolsom samfeløg klára seg best í altjóða kappingini og at tað eru samfeløg við tí størsta menniskjansliga fjølbroytninum, sum eru tey ríkastu samfeløgini í heiminum. Tað er sjálvandi trupult at siga, um framburðurin kemur við

tolseminum ella tolsemið kemur við framburðinum, - helst treytað bæði fyrbrigdini sínámillum hvørt annað - men tað vísir seg í øllum førum at vera so, at samfeløg við stórum tolsemi hava lættast við at draga til sín væl útbúna og skapandi arbeiðsmegi, sum er ein treyt undir búskaparlaga vælvirkandi samfeløgum. Tað er eisini ofta frá samfelagsins minnilutum, at tað nýskapandi og slóðbrótandi kemur, hóast tað kann taka langa tíð at fáa tað nýggja at vinna undirtøku í einum samfelag - hugsa bara um brøðurnar, sum fyri bara hundrað árum síðan var ein marginaliseraður minniluti í Føroyum. Burtursæð frá mentanarlaga og vinnuliga íblástrinum, sum fylgir við tolsemi og fjølbroytni, so haldi eg, at tað reint menniskjansliga er meira gevandi at liva í einum samfelag, har ymiskleikin verður viðurkendur.

Hvørjir eru vandarnir við einum tolsamum samfelag?

Eg dugi ikki at síggja nakrar vandar við einum tolsamum samfelag - um tolsemið altso verður skilt soleiðis, at tað verður avmarkað av frælsinum hjá øðrum. Tí tað er greitt, at eitt tolsemið, sum eisini viðurkennir ótolsemi, undirgevur seg sjálvt. Tolsemið treytar eitt felags virðisgrundarlag, sum

viðurkennir bæði einstaklingum og bólkum grundleggjandi frælsisrættindi, og tí er tað eisini eitt mark fyri tolseminum.

Hvar setir tú markið fyri tolsemi?

Sum eg nevndi í byrjanini, so er markið fyri tolseminum har, sum menniskju gera seg inn á onnur menniskju. Menniskju - einstaklingar og bólkur - eiga at hava rætt til at trúgva, siga og gera tað, sum teimum lystir, so leingi tey ikki gera seg inn á frælsið hjá øðrum. Fólk skulu hava rætt til at finnast at øllum sjónarmiðum og virðum í samfelagnum, bert tey ikki gera tað á ein tilíkan hátt, at tey eggja øðrum til at leggja hatur á einstaklingar ella bólkur. Í veruleikanum eiga vit til gagn fyri øll at eggja fólki til at finnast at okkara stovnum og virðum. Tað sum ikki drepur okkum, tað ger okkum sterkari, segði Friedrich Nietzsche.

Her tosi eg sjálvandi í myndatalu. Markið fyri tolsamum er har, sum tað verður til tað óvugta av sær sjálvum - t.e. til ótolsemi móttvegis teimum grundleggjandi frælsisrættindunum, sum tolsemið er treytað av. Tað er í veruleikanum ikki at seta eitt mark fyri tolsamum, men ein skilmarking av, hvat hugtakið merkir.